

YÜKSELEN ÇİN'İN GRAND STRATEJİSİ VE SİSTEME DİRENİŞİ

*Girayalp Karakuş**¹

Açar Sözcükler: Çin, Deng, Xi Jinping, Grand, Strateji

Key Words: China, Deng, Xi Jinping, Grand, Strategy

Giriş

Uluslararası dengelerde en önemli unsur sert güç olarak görülürken, 21. yüzyılda artık bu görüş demode olmuştur. Bugün itibariyle "Yumuşak güç" unsuru uluslararası sistemde ve kamu diplomasisinde yerini almış bulunmaktadır. O halde uluslararası sistemde güç nedir? onu sorgulamalıyız. Güç, bir devletin maddi ve manevi kaynaklarıdır. Fakat bu güç unsuru bazen her sorunu çözememektedir. Devletler birbirleriyle ilişki içinde varlıklarını sürdürmek, küresel sistemde yer edinmek için barışçıl yolları seçerek çatışmaları çözmekte ve güç arayışları içerisine girmektedir. Bu durumda devreye yumuşak güç girmektedir. Güç politikası günümüzde gittikçe şiddetlenen rekabet ve ülkeler arasındaki artan ekonomik güç ile birlikte sahip oldukları siyasi, kültürel ve askeri kuvvetler anlamında istediğini elde etmek amacıyla gücün farklı toplumlarda nüfuz, sistem, coğrafya ve çevre gibi faktörlerde uygulanmasını içerdiği kadar doğal kaynakları etkileme anlamında da kullanılmaktadır. (1, s. 2)

Konumuz olan Çin ise özellikle Deng Xiaoping döneminde büyük reformlar yapmış Kızıl Çin'den ekonomik liberalizme yumuşak bir geçiş yapmıştır. Çin içeride reformlarını gerçekleştirirken dış dünyada barışçıl bir kalkınma modeli benimsemiş, dış ülkelerle çatışmadan yumuşak güç diplomasisini uygulamıştır. Yüzyıllarca kendi kabuğuna çekilmiş biçimde Batılı güçlerin sömürgesi olarak varlığını devam ettiren Çin, 1979 senesinden sonra başka bir kimliğe bürünmüştür.

Günümüzde, ortaya çıkan küresel alandaki değişim ve gelişmeler yumuşak güç kaynaklarını da daha önemli hale getirmektedir. Bu kaynaklar bir ülkenin tarihi ve kültürel çeşitliliklerine ilişkin, yurt içinde ve dışında kullandığı politikalara ve uluslararası alanda kendini tanıtmaya kabiliyetine dayanmaktadır. Bu açıdan, yumuşak gücün kaynakları bir ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikasını içermektedir. (2, s. 11)

*Tarih Doktoru, Girayalp Karakuş, girayalp71@gmail.com

Çin'in Yeni Dünya Düzenindeki Rolü

Uluslararası sistemde Çin'in rolü tanıtılırken statükocu mu revizyonist mi olduğu konusunda yapılan tartışmalarda Çin'in komşu ülkelerle olan anlaşmazlıklarını yumuşak güçle halletmesi, ticaret ve silahlanma konusunda uzlaşmacı bir tavır sergilemesi, küresel değerlere bağlılığı onu statükocu bir yapıda olduğu konusunda entelektüelleri düşündürmüştür. (3, s. 5) Johnston'a göre Çin'in uluslararası kurumlara katılımı sadece söylemde değil aynı zamanda pratikte ve bürokraside de geçerlidir. (4, s. 12) Çin bu şekilde uluslararası sistemde bir sosyalizasyon süreci yaşamaktadır. İlâveten Çin'in statükocu bir tavır içerisinde olduğu pek çok analist tarafından da dile getirilmektedir. Fravel ve Medeiros gibi kişiler, Çin'in nükleer gücünden dolayı istedikleri anda revizyonist bir tutum içerisine de girebileceklerini ifade etmişlerdir. (5, s. 48-87) Lampton bu konuda Çin'in uluslararası sistemin vazgeçilmez bir parçası olduğunu söylemektedir.

Öte yandan John Mearsheimer, Çin'in hızlı bir ekonomik büyümeyle zamanla hegemonik bir güç olacağını iddia etmektedir. Hatta daha da ileri giderek Çin ve ABD'nin ileride büyük bir savaşa tutuşacaklarını söylemektedir. Burada şunu ifade etmemizde fayda vardır, Çin'in yükselişini tehdit olarak gören çevrelerin ABD kamuoyunda Sovyetlere yapıldığı gibi Çin'in tehdit olarak algılanmasını sağlamaya çalıştıkları da söylenebilir. Bu yüzden yapılan akademik çalışmalarda Çin'in yükselişinden ziyade ABD'nin düşüşüne vurgu yapılmaktadır. (6, s. 15-23) Bu konuda özellikle son yıllarda yapılan başkanlık seçimlerinde Çin'in yükselişi sürekli olarak ABD toplumuna tehdit olarak gösterilmiştir. Hem Çin'de hem de ABD'de yapılan başkanlık seçimlerinde iki taraf da birbirlerine sert mesajlar vermiştir. Özellikle ABD başkanlık seçiminde Çin'e yönelik insan hakları konusundan piyasa rekabetine kadar pek çok konuda eleştiriler getirilmiş bu konuyu sıradan bir dış politika sorunu olarak değil, aynı zamanda ABD'nin ulusal sorunu olarak gösterilmiştir. (7, s. 6)

Çin'in rolünün statükoculuk veya revizyonizm kategorilerinde değerlendirmeyi uygun görmeyen Shaun Breslin, Çin'i uluslararası sistemde hoşnutsuzlar grubunun büyük gücü olarak tanımlıyor. Ona göre, Çin'in hoşnutsuzlar grubunu Bağlantısızlar hareketine benzetebiliriz. Çin'in kendi kurmadığı bir sistemde yer alırken çeşitli ekonomik sorunlarla karşılaşabilmesi onu hoşnutsuzlar grubuna dahil etmiştir. (8, s. 52)

Esas olarak Çin'i statükocu veya revizyonist olarak nitelemek meseleyi basite indirmektedir. Bu yaklaşım Çin gücünü "iyi" ya da "kötü", "tehditkar" veya "tehdit değil" şeklinde keskin bir sınıflandırmaya tabi tutmaktır. Oysa devletlerin siyasetini sorgularken geçmiş projeksiyonları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Kaldı ki statükocu veya revizyonist dikotomosine göre sınıflandırmak uluslararası ilişkilerde monist bir yaklaşımdır. Çin'in hoşnutsuzlar grubunda yer almasına rağmen şuan ki elde ettikleri de bu sistem sayesinde elde ettikleridir dolayısıyla bu kazanımlarını tehlikeye atacak herhangi bir yaklaşım

sergilemesi zor görünmektedir. Uluslararası sistemde yapıcı bir rol oynamak için mutlak surette revizyonist olmak gerekmektedir. Bu kontekste Amerika'nın yer aldığı mevcut kategorilerin içine Çin'i dahil etmenin imkansızlığını da söylememiz gerekmektedir. (9, s. 4)

Barrz Buzan gibi yazarlar ise Çin'i statükoculuk ve revizyonizm arasında yer alan "yenilikçi revizyonist" olarak adlandırmaktadır. Çünkü Çin, uluslararası sistemde BM gibi teşkilatları kabul ederken bazı oluşumları kabul etmemektedir. Davranışları ise "agresiflikten", "pasif agresifliğe" kadar değişmektedir. (10, s.5-36)

Çin'in sistemden bazı rahatsızlıkları olsa da uzun vadede barış içinde kalkınmadan yanadır. Çin bu strateji ile mevcut sistemden faydalanarak kendi dönüşümünü sağlamayı ve Amerika'nın meşruiyetini sarsmayı amaçlamaktadır. Çin'in bu yaklaşımı onu, düzenin yapıcısı olma rolünü kazandırmaktadır.

Eğer Çin şimdiye kadar ki sağladığı ekonomik büyümeyi aynı hızla sürdürürse günün birinde en müreffeh büyük güçlerden birisi olmaya adaydır. Bu hızlı büyüme sayesinde Çin, ABD'nin en büyük rakibi olabilir. Özellikle Çinli liderler ve entelektüeller şuan itibariyle ABD'nin hakim ideolojisine karşı meydan okuyacak durumu yoktur. Bunun en temel sebebi Çin'in ABD ideolojisine alternatif bir dünya düzeni görüşlerinin henüz olgunlaşmamış olmasındandır. Diğer taraftan Çin mevcut düzene direnişi iki noktadan olmaktadır. Mevcut düzenden faydalanırken yerine yeni bir dünya düzeni kurma çabası. Ayrıca mevcut sistemle meşgul olurken ABD hegemonyasını sorgulayarak gerçekleştirmedi.

Çin'in Yumuşak Güç Yaklaşımı

Çin Afrika, Ortadoğu, Orta Asya ve Latin Amerika'da yumuşak güç diplomasiyle etkinlik ve prestijni giderek arttırmaktadır. Joseph Nye yumuşak gücü, "başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği" olarak tanımlıyor. Örnek olarak da istediklerini yaptırabilmek için başkaları üzerinde çekici olmak yumuşak gücün temel niteliğidir. (11, 5-6) Çin'in bu politikası ABD ile olan çatışmasını arttırabilir. Çünkü yumuşak güce atfedilen liderlik ve prestij ABD'nin hoşuna gitmeyebilir. ABD'nin nüfuz bölgelerinde Çin'in artan prestiji sıfır toplamı bir Çin-ABD rekabetini tetikleyebilir. (12, s. 81-84)

Çin'in yumuşak güç anlayışında, geleneksel güvenlik alanı dışındaki hemen her şeyi içerecek geniş bir perspektif bulunduğunu iddia eden bir yaklaşım mevcuttur. Bu görüşe göre, popüler kültür, dış yardım ve ekonomik işbirliği gibi Çin'in yumuşak gücünün temel bileşenlerini oluşturan unsurlar, Batılı manada tanımlanan yumuşak güç kavramından bazı farklılıklar gösteriyor. (13, s. 6) İlk olarak Çin Asya medeniyetindeki merkezi konumunu öne çıkararak kültürünü ve yaşam tarzını tanııtma faaliyetlerini giderek arttırmaktadır. İkincisi, Çin'in mucizevi ekonomik kalkınması fakir ülkelere rol model olmaktadır. (14, s. 124) Üçüncüsü Çin'in esnek diplomasi anlayışı pek çok ülkeyi cezbetmektedir. Çünkü

Batılıların tersine, Çin yaptığı yardımların karşılığı olarak politik bir ön koşul öne sürmemektedir.

Çin'in bu yaklaşımına içeride karşı çıkanlar da vardır. Bu kesim Çin'in özellikle yumuşak güç kullanılırken aynı zamanda yeri geldiğinde sert güç kaynaklarının da kullanılmasından yanadır. (15, s. 477-493) Çin'in yumuşak gücünün yanlış yorumlandığına dair getirilen itirazın nedeni, Çinlilerin ekonomik yardım gibi baskı gücünün yumuşak güç olarak görülmemesidir. Bu görüşe göre Çin'in yumuşak gücü sert güç ile iç içe geçmiştir. Ayrıca bu yardımların sivil toplum ve özel alanla sınırlı olduğunu belirtmemizde fayda vardır. Dolayısıyla Çin'in ne tür bir güç olduğunu açıklamamız gerekirse onu "akıllı" güç olarak tanımlamamız yerinde olacaktır.

Çin'in Tek Kutuplu Dünyadaki Ayrıcalıklı Konumu

Çin'in yükselişini farklı kılan özellik onun diğer güçlere göre materyal ve düşünsel güç unsurlarını başarılı bir şekilde senkronize etmesinden kaynaklanmaktadır. Çin sert güç ve yumuşak güç kaynaklarını akıllıca yöneterek kapsamlı bir ulusal güç olma yolunda ilerlemektedir. Çin geçmişe nazaran oldukça güçlü ve akıllı biçimde yönetilmektedir. Öte taraftan Çin ABD ve Batıya karşı hegemonik bir ittifak arayışına girmemiş ve yayılcı bir siyaset izlememiştir. (16, s. 507) Genel olarak uluslararası sistemi ve statükoyla uyumlu bir siyaset izlemiştir. Çin'in düşünsel ve materyal olarak ilerlediğini kabul etsek bile bugün itibarıyla ABD ile başa çıkacak konumda değildir. Çin'in en büyük amacı siyasi, ekonomik ve entelektüel modernleşmesini geliştirebilmektir. Çin'in yükselişi ekonomik olarak zayıf fakat askeri büyük bir güç olan Sovyetler Birliği'nden ayrılmaktadır. Çin her alanda büyük bir güç olmayı hedeflemektedir. (17, s. 117)

Bugün itibarıyla yükselen güçler olan Rusya, Hindistan ve Brezilya'nın uluslararası sistemdeki konumları ve oynadıkları rolü değerlendirdiğimizde Çin'in ayrıcalıklı konumunu daha iyi görebilmekteyiz. Çin nüfus avantajını kullanarak özellikle nitelikli insan sermayesine verdiği önemle öne çıkmaktadır. Ancak maruz kaldığı coğrafi sıkışmışlık ve kaynak sorunları gelecek açısından ciddi sorunlara işaret ederken, kendine has demokratik geleneğine rağmen iç politik istikrarsızlık ihtimali de halen varlığını koruyor. Hindistan'ın artan Müslüman nüfusu iç politik dengelerde mevcut iktidarı rahatsız etmektedir. Çin'de yapılanlara benzer şekilde Hindistan'da da kapsamlı ulusal güç ölçümleri yapılmaktadır. (18, s. 62)

Brezilya Güney Amerika'nın refah, nüfus, toprak ve askeri bütçe açısından yarısından fazlasını ihtiva eden kapasitesiyle coğrafi avantajını kullanmaktadır. Çin, Hindistan ve Almanya'yla mukayese edildiğinde kendi bölgesinde görece güçlü sayılabilir. Dünya ekonomisindeki sıralamada 14.'lük pozisyonundan 7.'liğe

yükselmeyi başarmıştır. Brezilya'ya yükselen devletler arasında en revizyonisti diyebiliriz. (19, s. 293) ABD ve Batı karşıtlığı ciddi oranda artmıştır.

Rusya ise uluslararası konumu itibariyle Brezilya'ya yakın bir konum sergilemektedir. Doğal kaynaklara dayanan ekonomisi avantaj gibi gözükse de en temel kırılganlığı da bu noktadır. BM Güvenlik Konseyindeki daimi üyeliği diplomatik olarak etkinliğinin temelini oluşturmaktadır.

Çin'in yükselen gücünü görüldüğü üzere sadece materyaller üzerinde açıklamak yetersiz olacaktır. (20, s. 55) Tehdit algılamalarının hesaba katılması, yetenekler dışında diğer devletlerin etkinliklerini artırma çabalarının önemsenmesini gerektirir. Öte yandan Çin'in gücünü, etkinliğin gerçekte ne olduğu anlaşılmadan, sadece etkinlik olarak tanımlamak da temelsiz veya yetersiz veya temelsiz sayılabilir.

Çin'in Grand Strateji Kombinasyonu

Çin'in strateji ve politikalarını kapsayan bir grand stratejisinin olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Gerçek şudur ki Çin Komünist Partisinden herhangi bir yetkili bugüne kadar Çin'in geleceğe dair grand stratejisinin olup olmadığı noktasında herhangi bir açıklama yapmamıştır. Bunlara rağmen entelektüel kesimden bazı insanlar Çin'in grand stratejisinin olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Ancak yine de bu çalışmalara rağmen Çin'in bir grand stratejisinin olmadığı sonucuna varılıyor. (21, s. 515) Rosemary Foot'a göre Çin hala seküler bir grand stratejisi olmaktan çok uzaktadır. (22, s. 91)

Çin'de süregelen iç tartışmalarda ideolojik akımlar yelpazesinde üretilen siyasi söylemlerde henüz tam bir birlik ve beraberlik yoktur. Bu durum onları geniş bir grand strateji oluşturmaktan alıkoymaktadır. Diğer taraftan Çin'de geniş yelpazeli bir grand strateji ortaya koymada aceleci davranmamaktadır. Onlara göre uluslararası sistemin henüz nereye evrileceği belli değildir. Çin'in grand stratejisinin olmaması büyük bir eksiklik gibi görünse de uluslararası sistemde grand stratejiyi kurgulayabilecek en yakın diplomatik güç yine Çin'dir.

Ayrıca Çin'in tutarlı bir grand stratejisi olmadığı yönündeki görüşlere karşılık, Çin'in böyle bir stratejiye ihtiyacı olmadığını savunan kesimler de vardır. Bu görüşe göre Çin halihazırda zaten bir "ev yapımı" grand stratejisi vardır. Bu konuda önemli olan şey "barışçıl kalkınma" ve "barışçıl yükseliş" gibi kavramsal metodolojiyi iyi özümseyebilmektir. Mao'nun devrimci stratejisinden Deng'in reformist ve dışarı açılmacı algısında Çin büyük bir değişim yaşamıştır. Bu değişim ile Çin grand stratejisinde yeniden düşünmek için istikrarlı ve tutarlı bir arka plana sahip bulunmaktadır. (23, s. 387)

Bu fikre paralel olarak Çin'in ileriye yönelik amaçlarında "zımnı bir uzlaş" ya da sahip olduğu, fakat önceliklerin ve risklerin sıraya konulması yönünde bir yaklaşım mevcuttur. Çin'de Qing Hanedanlığından bu yana 150 senelik süredir

ana amaç ülkeyi daha müreffeh hale getirmek ve eski gücüne ulaşabilmektir. Çin bu amaca ulaşabilmek için kapsamlı bir uzlaşa stratejisi izlemektedir. Çin'in "hesaplanan güvenlik stratejisi" dış sal müdahalenin minimize edildiği, fakat dışsal desteğin maksimize edilerek ulusal kalkınmanın sürdürülmesinin sağlanmasıdır. (24, s. 97-98)

Çin'in grand stratejisinin kaynaklarına baktığımızda dört unsur göze çarpmaktadır: (25, s. 27) Çin liderliği ve ideolojisi, nispi gücü, bölgesel ve uluslararası güçlerle ilişkisi ve Çin'e nasıl karşılık verdikleri. Özellikle Mao'nun devrimci stratejisinden sonra Den Xiaoping'in başa gelmesiyle değişim dikkat çekicidir. Ayrıca Çin'in kapsamlı ulusal gücünü tekrar değerlendirerek ona göre yeni bir strateji izlemeye başlaması önemlidir. Çin'in ABD ile ilişkileri komşularıyla olan ilişkilerini de hiç kuşkusuz etkilemiştir. Diğer devletlerinde Çin politikalarına geri dönüşleri stratejik düşüncesi üzerinde derin izler bırakmıştır.

Çin bir yandan küreselleşmeyle örtüşen politikalar izlerken diğer yandan büyük güçler arasında sıfır toplamı rekabeti öneren düşünce arasında gidip gelmektedir. Çin stratejisinde realist mantık, güç dengesini gözetme; aktif bir dış politika yapımı ve anti-hegemonyacılık bağlamında karşı stratejiler izleme taraftarıdır. Ön planda tutulan ekonomik merkezli yaklaşım Çin'i pragmatik cevaplar veren bir ülke konumuna sokmuştur.

Çin'de güç ile ilgili yapılan değerlendirmelerde geniş bir literatür karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili sistematik düşüncenin kökenlerini Çinli stratejist Sun Tzu'ya kadar götürebiliriz. Sun Tzu'nun düşünceleri yüzyıllar boyunca gücün kullanımını konusunda merkezi bir yer işgal etmiştir. Özellikle 11. yüzyılda askeri yetkililerin eğitiminde ve göreve alınmalarında "Yedi Askeri Klasikler" günümüzde ise "Ortodoks Olmayan Stratejiler" de ve Mao Zedung'un yazılarında açıkça görülür. Sun Tzu'nun düşünceleri açık biçimde Mao Zedung'u da etkilemiştir. (26, s. 46)

Öte yandan Konfüçyus-Mençiyüs paradigması olarak da değerlendirilen barışçıl ve savunmacı zihniyet Batılıların Çin'i anlamasında yüzyıllarca tek referans noktası olmuştur. Bu düşünce dünyası, Konfüçyüsçü erdem ve değerlere dayanan Çin düşünce dünyasını yansıtıyordu. Buna göre fide verecek ülkeler Çin İmparatorluğunun altında barış ve huzur içinde yaşamayı hak ediyordu. (27, s. 86) Halbuki bu strateji karşı tarafı manipüle etmeyi ve ona gücünü kabul ettirmeyi sağlayan bir araçtan başka bir şey değildi.

Çin'in stratejik düşüncesinde özellikle Deng Xiaoping'e "düşük profilli" siyaset izlediği gerekçesiyle eleştiriler getirilmiş. Sovyetlerin dağılmasından sonra sosyalist bloğun liderliğine soyunmayacağı yönünde izlenim uyandırmıştır. Buna yola açan konuşma ise Deng Xiaoping tarafından 1989 yılında yapılan konuşmadır.

"Ağırbaşlı bir perspektif benimse; istikrarlı duruşunu sürdür; kendi halinde ve sakin ol; gücünü muhafaza et ve kaynaklarını gizle; liderliğe heveslenme; neticede (mutlaka) bir şeyler yap". (28, s. 2)

Dolayısıyla Çin Sovyetlerin dağılmasından sonra ideolojik liderlik heveslisi olmadığını göstermiş oldu. Çin daha iddialı bir dış politika izlemek için daha sabırlı davranacak, kaynaklarını gizleyecek ve yeni çıkarlarını güvenli hale getirmek için harekete geçecektir.

Çin İstisnacılığı

Çin'in düşünsel özellikleri politik-kültürel milliyetçilik ile ekonomik liberalizmin sentezidir. (29, s. 31) Batı tarzı milliyetçilik ve Konfüçyanizmin çelişkili beraberliği veya Sinosentrik Konfüçyüsçülük ile sosyalizmin bir sentezi şeklinde yorumlanabilir. Fakat her halükarda yeni bir milliyetçiliğin ortaya çıkması kaçınılmaz görünmektedir. Genel itibariyle Çin'in ulusal çıkarları üç unsuru içermektedir: rejim istikrarı, ülkesel birlik ve beraberlik, ekonomik kalkınmanın sürdürülmesidir. Ülkesel birlik ve beraberlikten kasıt ise Tayvan ve Tibet'in ülkenin vazgeçilmez bir parçası olmasıdır. (30, s. 6)

Basit olarak tanımlamak gerekirse istisnacılık, bir devletin kendisini diğer devletlerden farklılaştırdığını düşündüğü niteliklerdir. Daha açık şekilde tanımlamak gerekirse yükselen güçlerin başkalarını da kapsayacak şekilde özgün nitelikleridir. İstisnacılığın üç temel özelliği vardır: ulusal büyüklük, tarihsel rol ve kapsayıcılık.

Çin istisnacılığını daha iyi anlayabilmek için Amerikan istisnacılığı ile karşılaştırmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Çin istisnacılığında özellikle Amerikan ekonomik kalkınmasına ve ilerlemesine öykünme varken diğer tarafta kendi kültürünü ve yaşam tarzının korunmasına yönelik güçlü bir eğilim vardır. Tarihsel olarak Amerikan yükselişi ile Çin yükselişi arasında yaygın bir benzerlik vardır. Nitekim son dönemde iki ülkenin kıyaslanmasına yönelik yaygın bir kanaat vardır. (31, s. 109-132)

Çin istisnacılığından bahsedilirken Çin yaşam tarzından bahsedilebilir mi tartışmalı bir konudur. "Washington uzlaşısı" yerine "Pekin uzlaşısı" ve Amerika rüyası" yerine "Çin rüyası" kavramları kullanılması hep soyut gerçekliklerdir. Yalnız şu bir gerçektir ki Çin kalkınmasının ve yaşam tarzının kendine özgü yanları vardır. Çin istisnacılığının Amerikan istisnacılığına göre içe dönük ve kapalı olmasının temel sebebi tam da uluslararası vizyondan Çin'in mahrum olmasındandır. Çin istisnacılığını da üç döneme ayırabiliriz. İmparatorluk istisnacılığı, Devrimci Mao istisnacılığı ve günümüz Çin istisnacılığı.

Çin'in Beyin Gücü ve Çin Liderliğinde Yeniden Organizasyon

1978'den beri Çin'in düşünsel gücü ekonomik kalkınma ile birlikte devamlı surette artmıştır. Çin'in düşünsel gücünün ne olduğunu tanımlamamız yerinde olacaktır. *"Düşünsel güç; öncelikli olarak materyal (para) ödüllendirme veya*

zorlamaya (kuvvet) dayanmak yerine, bir ulusun ulusal amaçlarına ulaşma ve onları verimli bir şekilde tanımlama kapasitesini geliştiren entelektüel, kültürel, spiritüel, liderlik ve meşruiyet kaynaklarından türetilen bir güç formudur. Yumuşak güç gibi bu kavramda çekiciliği hedef almaktadır." (32, s. 5)

Çin'in düşünsel gücünü cazip hale getiren pek çok faktör vardır. Birincisi; düşünsel güç, gücün ekonomik yönü sayılabilir. Genel olarak finansal ve ekonomik olarak az çıktı gerektirir. İkincisi; yapılması istenen davranışı rüşvet ve zorlama yapmadan ikna yöntemiyle yapılabilir. Üçüncüsü; ekonomik kalkınma veya yaşam standartlarının yükseltilmesinin gerçekleştirilmesinde elzem olan inovatif boyutları sebebiyle merkezi önemdedir. Dördüncüsü; düşünsel güç ulusal stratejiler bakımından güvence verir. Yakınındaki ve uzağındaki devletler Çin'e bu sayede güvence duymaları sağlanır.

Bugün Çin Komünist Partisi liderliğinde yaşanan değişimin temellerinin Deng Xiaoping döneminde atıldığı tartışmasız bir gerçektir. Çin modernleşmesinin sosyalizmin yeniden yorumlanmasıyla yumuşak biçimde ekonomik liberalizme geçildiğini söyleyebiliriz. Deng Xiaoping'in Çin liderliğine yaptığı üç katkı vardır:

1) Ulusal yaşamın sınıf mücadelesi yerine ekonomik büyüme olarak yeniden tanımlanması,

2) Çin'in uluslararası sisteme yeniden entegre olması,

3) Teknokratik elitlerin yetiştirilmesi ve kurumsallaştırılması

Bu düşünsel yapılar Çin'in önünü açmasını sağlamıştır. Çin'in bu yapısal değişimi dış dünya tarafından hayranlıkla izlenmiş ve yabancı yatırımlar Çin'e gelmeye başlamıştır. Çin'in uzun soluklu bir ekonomik büyümeyi sağlayabilmesi Sovyetlerin yaptığı hatalara düşmemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Deng iktidara geldiğinde ilk yaptığı iş çevresine eğitilmiş kesimden kişileri toplaması olmuştur. Bu kesimin büyük çoğunluğu doktora mezunu ve en az bir dil bilen kişilerdi. Politbüre Daimi Komitesi'ne seçilmiş kişilerin büyük çoğunluğu mühendisti.

Çin liderliğindeki değişimi de iyi anlayabilmek için özel sektöre ve girişimcilerin artan rolüne de temas etmek gerekir. Özel ticari işletmelerin büyümesi ve Çin'in en yetenekli insan kaynaklarını kendine çekmeye başlaması, mevcut politik sistemi çeşitli şekillerde etkilemiştir. Fakat devlet ve özel sektör arasındaki etkileşim yavaş seyir etmiştir. Sonuç olarak Çin'de bireyler özel sektörde politik sistemle uyumlu, parti elitleriyle ortak fayda etrafında buluşmayı, daha demokratik ve özgürlükçü taleplerde bulunabilmeyi sağlayabilmiştir. (33, s. 54)

Netice

Çin 1978'den bu yana yaptığı atılımlarla pek çok yabancı sermayeyi ülkesine çekmeyi başaramış bir ülkedir. Ayrıca Çin bu gün itibariyle dünyanın en büyük ekonomik pazarı olarak görülmekte ve dış dünyanın ilgisini çekmektedir. Çin'in yüksek teknolojisi sayesinde güç parametresini Batı'dan Doğu'ya çekebilecek yegane ülke olarak görülmektedir. Çin sert güç kullanabilme potansiyeli olan bir ülke olmasına rağmen dış dünyada yumuşak güç kullanması ülkenin saygınlığını dışarıda maksimum seviyeye çıkarmaktadır.

Temeli Konfüçyus kültürüne dayanan Çin yükselen güç imajı ile sınır problemlerini kamu diplomasisi kullanarak halletmeye çalışırken bir yandan da gelişmekte olan ülkeleri kendi yanına çekmeye çalışmaktadır. Çin kendi ekonomik gücünü ve askeri kapasitesini güçlendirirken Asya'dan Afrika'ya yumuşak güç kullanarak sempatileri üzerine çekmektedir.

Sonuç olarak çalışmamda genelde Çin'in bugün itibariyle süper güç olmadığı süper güç olana kadar ekonomik kalkınmasını istikrarlı bir şekilde devam ettirmeye çalıştığından bahsettim ve bu süreçte dış politikasında sert güç kullanmaktan uzak durmakta ve dikkatleri üzerine çekmemeye çalışmaktadır. Aksi bir durumda Çin'in son 40 yılda yaptığı bütün birikimler heba olabilir. Uluslararası sistemden elinden geldiğince nemalanmaya çalışan Çin, şu anda alternatif bir sistem ortaya koymamaktadır çünkü bir bakıma bu sistemde bir noktaya kadar Çin'in işine gelmektedir. Belli bir noktaya kadar barışçıl bir kalkınma modelini savunan Çin, Batı ve ABD karşısında daha güçlü bir noktaya geldiğinde nasıl bir grand strateji izleyeceği ise muammadır.

KAYNAKLAR

- 1) Zongze Ruan, Ruanshili Yu Yingshili(Yumuşak güç ve Sert güç), Haz. Liuhaimei, Pekin, Renmin wang (People's Daily),12.02.2004.
- 2) Joseph S. Nye, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç,(Çev.)Rayhan İnan Aydın, Ankara: Elips Kitap, 2005, s.11.
- 3) Alastair Iain Johnston, "Is China a Status Quo Power", *International Security*, vol 27, 2003, s. 5.
- 4) Alastair Iain Johnston, Social States: China in International Institutions, 1980-2000, Princeton:Princeton University Press, 2008, s. 12.
- 5) M. Taylor Fravel and Evan S. Medeiros, "China's Search for Assured Retaliation: The Evolution of Chinese Nuclear and Force Structure", *International Security*, vol:354, no:2, 2010, s. 48-87.
- 6) John Dumbrell, "American Power: Crisis or Renewal?", *Politics*, vol:30, 2010, s. 15-23.

- 7) David Firestein, "Nine Tectonic Shifts in US-China Relation", East West Institute, 18 March 2013, s. 6.
- 8) Shaun Breslin, "China's Emerging Global Role: Dissatisfied Responsible Great Power, Politics, vol:30, 2010, s. 52.
- 9) Aaron L. Friedberg, A Contest for Supremacy: China, America and the Struggle for Mastery in Asia, New York: W. W. Norton Company, 2011, s. 4.
- 10) Barry Buzan, "China in International Society: 'Is Peaceful Rise Possible?', Chinese Journal of International Politics, vol:3, 2010, s. 5-36.
- 11) Joseph S. Nye, Soft Power: The Means to Success in World Politics, New York: Public Affairs, 2004, s. 5-6.
- 12) Thomas J. Christensen, "Posing Problems without Catching Up: China's Rise and Challenges for U.S. Security Policy", International Security, vol:25, no:4, 2001, s. 81-84
- 13) Joshua Kurlantzick, Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World, New Haven: Yale University Press, 2007, s. 6.
- 14) Mark Leonard, What Does China Think?, New York: Public Affairs, 2008, s. 124.
- 15) Steven Lukes, "Power and the Battle for Hearts and Minds", Millennium: Journal of International Studies, vol:33, 2005, s. 477-493.
- 16) M. Taylor Fravel, "International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion", International Studies Review, vol: 12, 2010, s. 507.
- 17) David. M. Lampton, "The Faces of Chinese Power", Foreign Affairs, vol, No: 1, 2007, s. 117.
- 18) P.K. Singh, Y.K. Gera ve Sandeep Dewan, Comprehensive National Power: A Model for India, New Delhi: United Service Institution of India, 2013, s. 62.
- 19) Randall Schweller, "Emerging Powers in an Age of Disorder", Global Governance, vol:17, 2011, s. 293.
- 20) John J. Mearsheimer, The Tragedy of Great Power Politics, New York: W.W. Norton, , s. 55.
- 21) Jeffrey Legro, "What China Will Want: The Future Intentions of a Rising Power", Perspectives on Politics, vol:5, No:3, 2007, s. 515.
- 22) Rosemary Foot, "Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging", International Affairs, vol:82, no:1, 2006, s. 91.
- 23) Barry Buzan, "The Logic and Contradictions of Peaceful Rise/Development as China's Grand Strategy", The Chinese Journal of International Politics, vol:7, no:4, 2014, s. 387.
- 24) Michael D. Swaine ve Ashley J. Tellis, Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present and Future, Santa Monica: RAND, 2000, s. 97-98.

- 25) Gilbert Rozman, *Chinese Strategic Thought Asia*, New York: Palgrave, 2010, s. 27.
- 26) Alastair Iain Johnston, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton: Princeton University Press, 1995, s. 46.
- 27) John K. Fairbank, *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, Cambridge: Harvard University Press, 1968, s. 86.
- 28) Wang Yusheng, "Hiding One's Capacities and Time is Weapon to Cope with Strong Enemy", *People's Daily*, 13 August 2001, s. 2.
- 29) Barry Buzan, "China in International Society: Is Peaceful Rise Possible?", *The Chinese Journal of International Politics*, vol:3,2010, s. 31.
- 30) Michael D. Swaine, "China's Assertive Behavior, Part One: On Core Interests", *China Leadership Monitor*, vol:34, no:1, 2011, s. 6.
- 31) Barry Buzan ve Michael Cox, "China and the US: Comparable Cases of Peaceful Rise?", *The Chinese Journal of International Politics*, vol:6, 2013, s. 109-132.
- 32) Amatai Etzioni, *A Comparative Analysis of Complex Organizations*, New York: Free Press, 1975, s. 5.
- 33) Bruce J. Dickson, *Red Capitalists in China: The Party, Private Entrepreneurs, and Prospects for Political Change*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 54.

THE GRAND STRATEGY OF RİSİNG CHİNA AND IT'S RESİSTANCE TO THE SYSTEM

SUMMARY

There area three parameters about the development of China in order to understand better the regional issues in East Asia. Firstly, the rise of China is similar and parallel with of East Asia. Secondly, China is rising within the international system under the US and it defines its priorities partially according to the USA. Thirdly what one so that question is that a regional development is not possible according to material changes. It can be a mistake to analyse only China in the examination of the region. It is also necessary to examine the global and regional powers as China is not the only super power in the world. Also the rise of China sometimes matches with regional and global dimensions but sometimes it doesn't. I is necessary to examine the Chinese and American relations within the regional context, as the mutual relation between these two countries effect the regional parameters.

The main target of this paper is make it clear that what are the conditions that make possible the normative change possible which is paralel to structural changes of international system. It is also targeted to understand that which factors area effective in this process. In my paper, I tried to answer the following questions that must be asked using the articles and books in English of American, Chinese and British scholars: "Is China a super power?", "Does China have a Grand Strategy?", "What is the role of China in the international system?"

Çapa товsiyə etdi:

prof. Q.Abbasova